

Písanie románov je vo

Knihy **Paula Hoffmana** boli doteraz preložené do 29 jazykov. Kto by tušil, že zo syna chudobných írskych prisťahovalcov sa stane autor bestselleru *Ľavá ruka Boha*? Sám Hoffman svoj život prirovnáva k rozprávke či zlému hollywoodskemu filmu. Z detstva v krutej katolíckej škole i z práce filmového cenzora čerpal skvelé námety. Len o svojej učiteľke, Tolkienovej neveste, si zatiaľ napísať netrufol.

Katarína Sedláková ksedlakova@pravda.sk

Meno Hoffman neznie veľmi írsky...

Ani nie je írsky. Je to meno po mojom pradedovi, o ktorom viem veľmi málo. Vlastne len to, že bol extrémne zlý človek. Odišiel do Severného Írska a moja prababka, ktorá s ním mala dve deti, o ňom už nikdy viac nepočula. Pravdepodobne bol Žid.

Lutovali ste niekedy niečo vo svojom živote alebo bolo všetko tak, ako malo byť?

Niekedy si predstavujem, čo by zo mňa bolo keby ma nevychovali ako katolíka. Pretože to ma veľmi ovplyvnilo. Na mojich troch knihách, ktoré vychádzajú z môjho života, som zarobil veľa peňazí. Vždy ide o to, čo zo svojich zážitkov urobíte, ako ich dokážete otočiť. Určite sú veci, ktoré som mohol urobiť lepšie - ale ako, keď sa narodíte ako hlúpe decko? A stále som hlúpy Ír, ktorý veľa vecí nevie a robí chyby. Ale nech už sa vám stane čokoľvek zlé, máte len jednu šancu využiť to najlepšie, ako sa dá. Premeniť to na niečo lepšie.

Je teda aj zlá skúsenosť pre spisovateľa dobrou inšpiráciou?

Samozrejme. Celkom sa mi páči predstava, že by som napísal knihu, kde je všetko o. k. ide len o každodenné drobnosti, nič dramatické. Ale napísať viac takých kníh by asi bolo ťažké. Dôvod, prečo ľudia čítajú knihy, ako sú moje, je, že sa dostávajú pod tlak prírodným spôsobom. Nemusia tým hororom prejsť sami, len sa naň pozerajú - to je časť

FOTO PRAVDA: ROBERT HÜTTNER

Ľími čudné povolanie

radosti. V živote som zažil rôzne strašné veci, ale dnes už sa z nich viem smiať.

Už vás nebolia?

Keď o nich môžem písať a smiať sa na nich, má to fascinujúci liečivý efekt. Spisovateľ vždy hľadá materiál a najlepšie je, keď ho môže ukradnúť sám sebe. Pýtali ste sa, či niečo lutujem... Vela vecí. Napríklad, že som oveľa skôr neprestal písať filmové scenáre. Zažil som pri tejto práci aj veľa skvelých zážitkov, ale práve pri neúspechoch sa najviac naučíte. Úspech je síce oveľa príjemnejší, ale neposunie vás ďalej. Tam som pochopil, ako funguje moc - a to je dôležité, pretože píšem práve o moci, o tom, ako sa jedni snažia vnútiť svoju vôľu iným. Videl som filmárov, ako dostávajú ľudí pod tlak.

Prečo to robia?

Vo filme ide o veľa peňazí, a tak sa ľudia často správajú veľmi tvrdo, idú až na bod zrútenia. Otrásne a zároveň fascinujúce. Je to smutné, ale stretol som v živote veľa zlých ľudí - do školy som chodil s osobami, ktoré neskôr obvinili z vraždy, jeden bol terorista. Poznal som ľudí, ktorí mali moc a správali sa veľmi zle. Mocní ľudia sú zaujímaví. Fascinuje ma, ako zneužívajú moc. Je to strašné a morálne nesprávne, ale pre románopisca dobré. Napokon, ľudí to zaujíma, lebo podľa toho posudzujú, akí zlí sú sami. Takže aby som to zhrnul - ako spisovateľ neľutujem nič, zato ako človek pár vecí lutujem, najmä to, že som neprestal písať scenáre skôr.

Vraj ste v živote mali asi dvadsať rôznych zamestnaní. Ktoré bolo najlepšie a ktoré najhoršie?

Celkom presne viem, ktoré bolo najhoršie.

Scenárista?

Popri scenároch som stále písal knihy, hoci mi žiadnu nevydali. Keď sa jeden z mojich priateľov stal producentom, pracovali sme na filme, kde mal hrať Allan Rickman. Povedal som: to je ľahké. Všetko šlo dobre, zohnali sme rýchlo financie, ale zrazu čosi zlyhalo, zasa sme zohnali peniaze a zasa čosi nefungovalo. Potom sa tvorcovia rozhodli, že Allan Rickman nie je dosť známy a hľadali ďalších hercov - pracovali sme rok s Kristin Scott Thomasovou, ale zasa to bolo zlé. Herci sa striedali. Stále sme cítili, že vznikne niečo skvelé - preto sa o filmárčine hovorí, že je to biznis, kde môžete zomrieť od nádeje - ale v okamihu, keď už sa zdalo, že sa konečne začne točiť, nabralo to skutočne zlý spád. Mój scenár rozobrali na kúsky, vytrhli ich z kontextu, celkom som stratil kontrolu nad tým, čo sa s nimi stane... Bolo to fascinujúce povolanie. Ale najhoršie povolanie, aké som kedy mal, bolo v továrni na plasty

- kde sme vyrábali akési súčiastky, ktoré vyrábali ako malé náprstky. Pred tvárou som mal žeravý plast...

Čo to bolo za súčiastku?

To som sa tiež pýtal, a nikto mi nevedel odpovedať. Niečo do autá, ale mojich kolegov to nezaujímalo, proste ju vyrábali a bolo im jedno prečo. Po troch dňoch som odišiel, nedostal som ani zaplatené. Strašná bola aj práca v mraziarňach, kde bola príšerná zima. Pracoval som aj v stávkovej kancelárii, kde som na tabuľu kriedou písal šance na výhru. Bolo tam veľa dymu a šéf nám hovoril, že toto miesto musí byť čo najneprijemnejšie, takže tam neboli okná, žiadne miesto na sedenie, ľudia len prišli a minuli tam celú svoju výplatu. Bolo to veľmi deprimujúce. Naopak, dobrá bola práca poslíčka v City. V tej firme bola neveriteľná prezamestnanosť, a tak som tam často celé dni čítal knihy a čakal, kedy dostanem prácu. Skvelé.

„Bol som filmovým cenzorom. Ale pozerat sa na porno, keď vás za to platia, nie je zábava.“

Prečo ste mali toľko zamestnaní? Boli ste s nimi vždy nespokojný alebo ste vždy hľadali čosi nové, vzrušujúcejšie?

Chodil som na chlapčenskú katolícku školu, ktorú v mojich 16 rokoch zavreli. Lokálne úrady, ktoré ju financovali, ju totiž chceli zlúčiť s dievčenskou katolíckou školou. Kňazov, ktorí nás učili, tá myšlienka tak urazila, že radšej zavreli celú školu, než by dopustili prijatie dievčat. Moja matka - skvelá žena, ktorá však bola zaslepená, ak sa začalo hovoriť o katolíckej viere - ma na tú internátnu školu ako dieťa zapísala. Tá škola zo mňa urobila brutálneho, nahnevaneho mladého muža. Nebol som ani trochu príjemný, keď som v šestnástich stretol učiteľku Faith Tolkienovú, asi štyridsaťročnú manželku Tolkienovho syna. Bol som na ňu hrozný, až postupne som si uvedomil, aký skvelý človek bola.

Akú úlohu hrala Tolkienova nevesta vo vašom živote?

Zmenila mi život, pochopil som, že keď sa budem flákať, nikam sa nedostanem. Začal som jednoducho dávať pozor a objavil knihy. Asi po pol roku mi Faith povedala, že literatúra mi ide a mal by som skúsiť ísť na Ox-

fordskú univerzitu. Keď som to povedal rodičom, ohromilo ich to, no pochybovali, že by sa mi to mohlo podariť. Z katolíckej školy, kde nás učili hlavne teológiu, som mal také zlé výsledky, že by ma na žiadnu univerzitu nevzali - nepozvali by ma ani na pohovor. Našťastie Oxfordská univerzita robila vlastné prijímačky a nezaujímala sa o predošlé výsledky. Takže to bolo: buď na Oxford, alebo nikam.

Viem, že ste sa tam dostali. Aké to bolo?

Neveriteľný šok. Pre obe strany. Bol som zvyknutý na veľmi násilné okolie, ale tu som bol obklopený veľmi vzdelanými ľuďmi. Na začiatku som bol veľký ignorant, nemal som poriadne vzdelanie, takže to bol konflikt kultúr. Presne to zažíva aj Cale, hlavný hrdina mojej knihy Lavá ruka Boha, keď prichádza do Memphisu. Učiteľia voči mne boli veľmi tolerantní, ale aj tak som cítil ten konflikt vzdelania a kultúr, a tak som po prvom roku takmer odišiel. Nevidel som zmysel v tom, že ostanem. Keď som odišiel, hovoril som si, čo budem teraz, dopekla, robíť. Asi tri roky som skúšal najrôznejšie povolania a premýšľal, čo ďalej. Hľadal som sa. Neskôr som päť rokov vyučoval angličtinu. A mal som aj jedno z najčudnejších povolaní, aké človek môže vykonávať - bol som filmovým cenzorom, ktorý posudzoval sexuálne scény vo filmoch. Briti majú k sexu vo filmoch veľmi čudný postoj. To bolo vlastne moje najhoršie povolanie, pretože bolo nudné a pritom veľmi komplikované. Vzťahujú sa naň totiž veľmi čudné zákony. Niektorí by si mysleli, že to bude veľmi vzrušujúce povolanie, ale je len príšerne komplikované. Pozerat sa na porno, keď vás za to platia, nie je zábava.

Ako dlho ste pracovali v tej filmovej komisii?

Robil som tam desať rokov. Je skvelé byť platený za pozeranie filmov, a preto sa nikomu z tej práce nechcelo odísť. Napísal som o tom svoju druhú knihu - Zlatý vek cenzúry. My, čo sme filmy posudzovali, sme vždy chceli pustiť do kín viac, ale naši šéfovia s nami stále bojovali. Boli to fascinujúci ľudia najrôznejšieho druhu. Niektorí mali skvelé vzdelanie, iní vôbec žiadne. Stále sa tam viedli nejaké spory. Po desiatich rokoch som chcel dokončiť svoju knihu a ako scenárista som zarábala celkom dosť peňazí, takže som odíť odišiel. A získal som svoju najlepšiu prácu, ktorá vlastne nie je povolaním. Je to vymýšľanie si vecí, ktoré sa nikdy nestali, a vy za to dostávate peniaze. Perfektné.

Často hovoríte, že ako spisovateľ chcete mať kontrolu nad vecami. Ale naozaj ju máte? Nehovorí vám vydavateľ a editori do písania a vašich nápadov?

Vždy je užitočné poznať názory ľudí, ktorí majú radi to, čo robíte - a rozumejú tomu. Dávajú do toho svoj čas a peniaze, takže im ide o to, aby výsledok fungoval. Takže pozorne počúvam, čo mi hovoria. Písaniu sa venujem už dlho. Počúvam ich, ale finálne rozhodnutie je moje - toto považujem za „kontrolu“. Nikdy nezmením niečo, čo by sa mi páčilo. Editori mi povedali: toto je zaujímavé, toto ešte rozveďte. Zatiaľ čo vo filme ľudia, ktorí nemajú vôbec žiadny talent, majú moc zmeniť niečo, čo robíte - najstupídnejším a veľmi ignorantským spôsobom.

Čo vám zmenili?

Keď som písal scenár filmu *Superstition* (Povera), od spoločnosti, pre ktorú som ho napísal, ho kúpila iná spoločnosť a zmenila scenáristu. Napriek tomu, že scenár kúpili s tým, že je brilantný. Pridali tam zbytočné scény, zmenili poradie už napísaných scén - nezmyselne, vyvrcholenie dali na začiatok. Ako keby ste vtip začali pointou a až potom povedali, čo jej predchádzalo. Bolo to plné takýchto stupídností, a moje meno na scenári ostalo! Nejde len o to, že zmenili niečo, čo som vymyslel, ale urobili to nezmyselne, bez poznania štandardov a osvedčených postupov. Film predsa musí fungovať.

V akomsi interview ste povedali, že románopisci masívne zanedbávajú svet práce. Mali by sa viac sústrediť na túto tému?

Isteže. V Británii je veľa románopiscov, niektorí sú dobrí ako Ian McEwan alebo Martin Amis, ale väčšina chodila na univerzity, niečo napísala a zažila rýchlo úspech bez toho, aby vôbec niekde pracovala. Mnohí spisovatelia nikdy nemali nejakú serióznu prácu, len také mizerné práce ako som robil po škole aj ja. Nemali prácu, kde by mali moc o čomsi rozhodovať. Väčšina z nich to ani nepovažuje za potrebné. Ale v živote sú dve dôležité veci: láska a práca. Práca v živote ľudí dominuje, je veľmi dôležitá. Nepochopíte, čo je dráma, kým nepôjdete do práce. Človek predsa musí mať vzťahy aj s inými, nielen sám so sebou.

Vy ich máte?

Aj ja mám teraz väčšinu času vzťah sám so sebou - ale idem do svojej pracovne a zaoberám sa hocikým. Spolieham sa na svoje chápanie ľudskej povahy a drámy, ktoré som načerpal za 25 rokov, čo som pracoval. Uvedomte si: ak by som vám zobral prácu, čím by ste boli? Nezamestnanosť je strašná, ale prečo? Písanie románov je veľmi čudné, špecifické povolanie spojené s tým, že sa vydávate do sveta práce - máte politiku, ambície, plánovanie, frustráciu. Moje knihy *Múdrosť krokodílov* a *Zlatý vek cenzúry* sú takmer výhradne o práci. Ak nemáte skúsenosť s prácou, je to veľká slabina.

Nedá sa nahradiť fantáziou?

Nie. Dokonca aj moje knihy, označované za sci-fi či fantasy, vychádzajú zo skutočnosti, hovoria o tom, ako sa riešia problémy. Ako

plánujete boj, čo sa v ňom deje. Pretože veci sa celý čas kazia, preto musíte myslieť, plánovať a riešiť problémy. Ako sa tam dostaneme? Kde získame jedlo? Moje knihy sú plné detailov a premýšľania o tom, ako niečo urobiť lepšie. Kniha *Múdrosť krokodílov* za sa hovorí o pozadí svetovej finančnej krízy - o tom, ako funguje svet financií.

Kedy ste zistili, že prvých 20 rokov vášho života bolo zvláštnych?

Ťažká otázka. Narodil som sa v dome bez tečúcej vody a bez elektriny. Neboli sme pracujúca trieda, boli sme najnižšia sociálna trieda. Ale čo bolo najčudnejšie, môj otec - vojak z povolania - sa venoval parašutizmu. To bol život vyššej triedy, len sme naň nemali peniaze. Môj otec lietal na podujatiach, ktoré sledovalo 300 000 ľudí. Dostal som sa s ním do sveta, ktorý bol pre mňa exotický - ak sme šli do Nemecka, nešli sme do Berlína či Heidelbergu, ale na poľné letiská uprostred ničoho, kde žili vojaci z celého sveta v stanoch a súťažili navzájom. To bolo neveriteľne vzrušujúce. Na druhej strane som mal čudnú skúsenosť s katolíckou internátnou školou. Ako dieťa som to bral ako čosi dané, až neskôr mi došlo, aké čudné to

bolo a v päťdesiatke som sa rozhodol o tom písať. Veľa času som strávil tým, že som písal o strašných veciach a smial sa.

Čomu ste sa smiali?

Bola to naozaj smiešna látka - to, čomu sme mali veriť, bolo také absurdné a v takom rozpore s kresťanstvom. Hovorili nám napríklad, že ak ublížime iným deťom, podľa Ježiša je lepšie, ak nám na krk priviažu mlynársky kameň a hodia nás do mora. Jedného chlapca raz skopal kňaz preto, že v jedálni praskol nafúknuté papierové vrecúško. Pripitom stále hovorili o Ježišovi a odpúšťaní. Bolo nám to smiešne, smiať sa z toho bolo jediné, ako sme sa mohli brániť. Čiastočne som teda vždy vedel, že je to čudné, ale úplne som tú absurditu katolicizmu pochopil až nedávno.

Vlastne ste od malička mali dramatický život...

Už ako dieťa som videl svojho otca aspoň desaťkrát v situáciách, keď mu hrozila smrť. A prvého človeka som videl umierať ako päťročný - bol to parašutista, ktorému sa neotvoril padák. V katolíckej škole nám hovorili pri každej triviálnej príležitosti, že umrieme

v horúcom pekle. Stále nám rozprávali o boji diablov a anjelov. Vtĺkali nám do hlavy, že máme za chrbtom strážnych anjelov, ktorí nás ochraňujú, ale aj ustavične sledujú. Bolo to veľmi dramatické videnie sveta - nebo, peklo, diabli, anjeli. Náboženstvo ľuďom dodáva zdieľanie, že sú dôležití. Nikto si nepredstavuje sám seba ako maličkého bezvýznamného hobita, všetci sa identifikujú s Frodom, hlavnou postavou Pána Prsteňov. Náboženstvo vás núti akceptovať veci, ale ide o vzťah Boha a vás. Problém modernej kapitalistickej spoločnosti je, že ľudia sa v nej cítia ako stroje. Ich povinnosťou je len nakupovať tovar. Nie je to veľmi uspokojujúce videnie seba samého.

Myslíte, že máte vzrušujúcejší život ako iní ľudia, napríklad vaši čitatelia?

Na mojom živote sú najvzrušujúcejšie všetky tie kontrasty. Narodil som sa do takej extrémnej chudoby, neurobil som v živote žiadnu skúšku a potom som sa nečakane dostal na prestížnu Oxfordskú univerzitu. Môj otec bol parašutista, bol takou dynamickou osobnosťou a ja som bol na skostnatej katolíckej škole. Po Oxforde som mal niekoľko čudných povolání, stretol som fascinujúcich ľudí. Nevyhľadával som problémy, skôr problémy našli mňa. A keď som sa stal spisovateľom, písal som o tom, čo som zažil. Prežil som už dosť dobrodružstiev, to mi stačilo.

Paul Hoffman

Britský románopisec a scenárista sa narodil 9. novembra 1953. Syn chudobných írskych prisťahovalcov študoval anglistiku na New College v Oxforde. Vyskúšal si asi dvadsiatku rôznych povolání od pomocníka v stávkovej kancelárii až po filmového cenzora v British Board of Film Classification. Popri poviedkach napísal dve knihy a trilógiu Lavá ruka Boha. Na motívy jeho prvého románu Múdrost krokodílov (2000) vznikol film s Judom Lawom. Druhý román sa volal Zlatý vek cenzúry. Ako scenárista spolupracoval aj s Francisom Fordom Coppolom, podieľal sa aj na scenárii filmu Krstný otec. Od roku 2004 sa venuje len písaniu románov. Jeho knihy boli preložené do 29 jazykov.

Často opisujete svoj život ako zlý hollywoodsky film. Prečo zlý? Pretože sa končí happy endom?

Napríklad ten príbeh, ako som stretol Faith Tolkienovú. Je to ako z filmu o zlom chlapíkovi, ktorý má inšpirujúcu učiteľku a tá mu zmení život. Alebo to, že som sa narodil v dome bez tečúcej vody...

Ako v rozprávke...

Je to rozprávka, preto beriem rozprávky vážne. Často sa ma pýtajú, prečo nepíšem o tom, ako som sa ja, zlý chalanisko, násilník dostal

na Oxford. Mohol by som, ale ľahko by to sklúžilo do kliše. Nebolo to tak. Zmenilo mi to život a zmenilo to mňa, ale len čiastočne. Bol som veľmi komplikovaný človek aj na Oxforde. Stále som ostal tým nazúreným chlapcom, čo nerešpektoval autority. Nikdy som nechcel veci akceptovať. Na Oxforde boli na mňa dobrí, povedali, mal si zlé známky, ale máš talent, poď k nám a buď ako my. Ale ja som nechcel byť ako oni. Nechcel som sa pretvárať a byť chlapcom z dobrej školy, ktorý má dobré spôsoby. Chcel som vedieť to, čo vedeli ľudia z Oxfordu, ale nechcel som byť ako oni. Nebol som pripravený dať im to, čo odo mňa očakávali. Bolo by ťažké písať o tom tak, aby čitatelia nedelili postavy na dobré a zlé, pretože také čierno-biele to nebolo. Na druhej strane by som rád vzdal hold Faith Tolkienovej za to, čo pre mňa urobila.

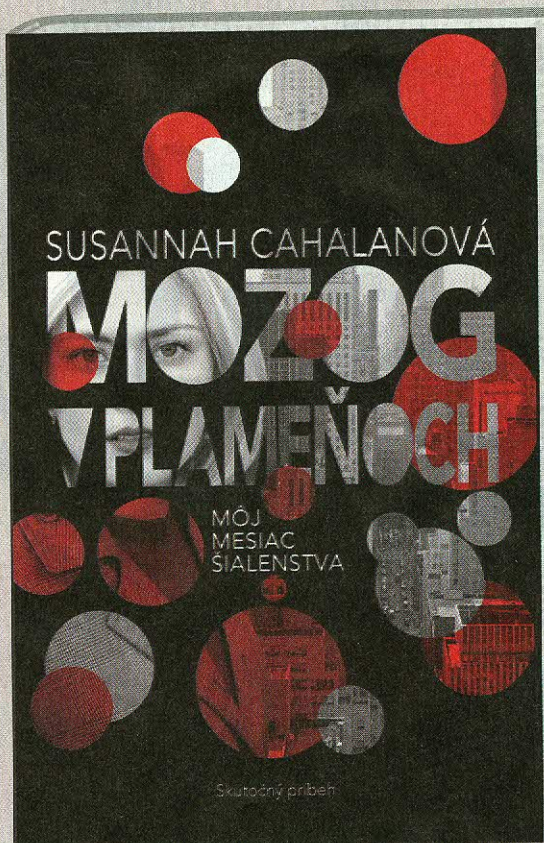
Čítala vaše knihy?

Nie, trpí Alzheimerovou chorobou a nespoznala by ma. Je však šťastná. Som jej veľmi vďačný, to, čo urobila, je jedinečné. Zmenila ma intelektuálne aj prakticky, vďaka nej som sa dostal k tomu, čo som vždy chcel robiť. Je smutné, čo sa jej stalo - jej, takej erudovanej, vzdelanej žene. V jednej z mojich kníh je pasáž, kde jej vzdávam hold. Bola na mňa tvrdá aj veľkorysá zároveň. Nerád by som však písal autobiografiu, radšej to skryjem do fantasy knihy. ■

INZERCIA

Strhujúci skutočný príbeh o spomienkach, prežití, húževnatosti a láske

Knihu si môžete kúpiť v každom dobrom kníhkupectve alebo na telefónnom čísle **02/6820 4712**

www.fortunilibri.sk

XP131057/05